

Ярмиш О. Н. - головний науковий співробітник Інституту законодавства Верховної Ради України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО РІЗНОВИДУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Серед глобальних проблем сучасності, від розв'язання яких залежить подальший розвиток світового співтовариства, однією з найбільш гострих залишається проблема корупції. Вона вже давно пододала суто національні межі. Набувши в умовах глобалізації нових якостей, зокрема здатності виявлятися в транснаціональних формах, корупція стала викликом світовому розвитку.

Феномен корупції як соціального явища полягає в тому, що вона притаманна будь-якому суспільству, оскільки зумовлена особливістю людської природи та недосконалістю інститутів влади. Новітня (і не лише) історія людства - це хроніка перманентної боротьби з корупцією. Там, де корупція перемагає, державна влада перетворюється на владу клептократів, що зрештою неминуче призводить до соціальних катаклізмів, революційних потрясінь. Водночас там, де їй успішно протидіють, панують право та економічний прогрес. Прикладами успішної реалізації державних програм з протидії цьому вкрай небезпечному явищу є досвід Гонконгу, Сінгапуру, країн Балтії, Польщі тощо.

Що стосується нашої країни, то вкотре констатувати актуальність проблеми протидії (запобігання, боротьби, протистояння, обмеження, стримування тощо) корупції для сучасної України недоцільно. На телевізійних шоу, шпальтах газет і журналів, численних наукових форумах (симпозіумах, конференціях, круглих столах) систематично лунають заклики з підтримання антикорупційної політики. Проте вже немає сумнівів, що одні говорять ці слова щиро, а інші - ні. Особливо небезпечні наслідки має існування розмежування між словом і ділом, між нормами, реальною поведінкою у правосвідомості й діями можновладців, передусім тих, хто впливає на прийняття вагомих рішень.

Інколи державну антикорупційну політику зводять лише до антикорупційного законодавства. З цієї позиції в нас у країні начебто все непогано: протягом останніх трьох років сформовано досить потужну нормативну базу, створено спеціалізовані антикорупційні інституції тощо. Однак, незважаючи на це, на сьогодні корупція в Україні залишається системною проблемою, яка існує на всіх рівнях державної влади, в усіх сферах життя суспільства. Політичні партії, парламент, виконавча влада, правоохоронні та судові органи і донині сприймаються громадянами як дуже корумповані інститути. Причому в суспільстві ще немає загального засудження корупції: практично третина українських громадян вважає, що корупція може бути виправдана, а хабар є

засобом найшвидшого розв'язання проблем у відносинах із різними держустановами.

Україна продовжує отримувати низькі оцінки від різних міжнародних організацій за показниками, що стосуються сфери корупції («Індекс сприйняття корупції» Transparency International, Всесвітній індекс доброчесності (Global Integrity Index), показники Світового банку та Світового економічного форуму).

«Стратегією національної безпеки України», затвердженою Указом Президента України від 6 травня 2015 року № 287/2015, поширення корупції та її укорінення в усіх сферах державного управління було визнано актуальною загрозою національній безпеці України. Корупція як явище посягає на життєво важливі цінності українського народу, на національні інтереси, загрожує безпеці особи, суспільства, держави.

Розгляд антикорупційної політики в більш широкому аспекті дає змогу констатувати, що вона охоплює, крім правотворчої, такі форми реалізації, як інтерпретаційна, правонавчальна, правозастосовна. Водночас остання має настільки важливе значення, що може за певних умов визначати загальну характеристику антикорупційної політики держави. Саме це ми й спостерігаємо нині в Україні. Щоб переконатись у суперечливості антикорупційної політики, невідповідності правотворчої та правозастосовної форм її реалізації, достатньо звернути увагу на такі факти та події, що відбуваються останнім часом: порушення термінів виконання низки положень базових антикорупційних законів; не завжди вдалі, нерідко поспішні спроби реформування правоохоронних органів; напруженість у стосунках і навіть безпосередні зіткнення між новоствореними інституціями (Національним антикорупційним бюро України і Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою) та усталеними (Генеральною прокуратурою України); значний спротив проти розширення повноважень НАБУ; справжня епопея, пов'язана з підготовкою та запуском системи е-декларування; власне результати цього декларування, які ще потребують відповідної оцінки та реагування; численні факти непритягнення осіб до реальної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

Слід цілком погодитись із тими експертами, громадськими діячами, які переконують: усе, що по-справжньому пов'язано з протидією корупції, набуває в Україні політичного забарвлення. Отже, антикорупційна політика в Україні, з огляду на правозастосовну форму її реалізації, сама набула в сучасних умовах якостей корупціогенності, адже містить у собі низку корупційних ризиків. Ситуація потребує всебічного об'єктивного аналізу, розгляду та реагування в контексті вимог Стратегії національної безпеки України із залученням інститутів громадянського суспільства та наукової спільноти.